

JAARBOEK

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

XXVII. 1940.

AMSTERDAM

UITGAVE VAN HET GENOOTSCHAP.

1940.

ELIAS VOET Jr.

Na een langdurige ongesteldheid is 28 Juli 1940 te Bloemendaal (N.-H.) overleden de heer ELIAS VOET JR.

Geboren te Haarlem 8 Juni 1868 was hij gedurende een lange reeks van jaren medefirmant van de firma W. VOET en Zonen, goud- en zilversmeden in de Anegang te Haarlem.

Voorals kenner van oud Nederlandsch zilverwerk en de er op voorkomende keur- en meestertekens heeft de overledene een welverdiende reputatie verworven en was hij de vraagbaak voor vele liefhebbers en verzamelaars van oud zilverwerk.

In 1912 verscheen van zijn hand: *Merken van Amsterdamsche Goud- en Zilversmeden, 's-Gravenhage*. MART. NIJHOFF, welk werk de afbeeldingen bevat van 1473 op zilver, sedert het midden der 16de tot het begin der 19de eeuw vervaardigd, voorkomende merken, met de namen der meesters, die deze merken op hun werk aanbrachten en de verschillende afbeeldingen van het stadswapen, de keurtekens en de jaarletters gedurende die periode in gebruik.

Nadat reeds in 1903 een beknopte lijst van de *Namen van Haarlemsche Goud- en Zilversmeden 1382—1807* door het Genealogisch Archief: OVERMEER te Haarlem uitgegeven van de hand van den heer VOET was verschenen, gaf in 1928 de Vereeniging „Haerlem” de *Haarlemsche Goud- en Zilversmeden en hunne merken* bij de Erven

F. BOHN uit, een veel vermeerderde en uitgebreidere uitgave van het hierboven vermelde werkje.

Hierop volgde in 1932 de *Merken van Friesche Goud- en Zilversmeden*, door ELIAS VOET JR., voorafgegaan door *de Leeuwarder Goud- en Zilversmeden uit de XVIe, XVIIe en XVIIIe eeuw* door R. VISSCHER met 8 platen, facsimile's en afbeeldingen van merken. 's-Gravenhage. MART. NIJHOFF.

Al deze werken vermelden talrijke zilverwerken door de er in genoemde meesters vervaardigd, zoo wel die in oude veilingcatalogi of boedelinventarissen en oude rekeningen vermeld zijn en van welke stukken het niet meer bekend is of ze nog bestaan of in den smeltkroes verdwenen zijn, als de nog in musea, kerken of in particulier bezit zich bevindende stukken.

Het laatste, in 1937 van de hand van den heer VOET bij MART. NIJHOFF te 's-Gravenhage uitgegeven werkje: *Nederlandsche Goud- en Zilvermerken 1445—1935* geeft de afbeeldingen der stedelijke merken op Nederlandsch zilverwerk voorkomende en drukt aan het slot belangrijke wetten, Kon. besluiten enz. af, betrekking hebbende op de goud- en zilversmeden sedert het begin der 19de eeuw, benevens afbeeldingen van de verschillende vorm der jaarletters, tusschen 1814 en 1935 op het zilver geslagen. Dit handige boekje is voor bezitters van oud zilver van veel nut en gemak, daar zij er in kunnen opzoeken in welke stad hun zilver is vervaardigd, terwijl het niet zelden uit de vorm van den jaarletter, en van den stads- en keurstempel blijkt, wanneer het voorwerp vervaardigd is.

De vele honderde kleine teekens in bovengenoemde vier werken afgebeeld, zijn alle vervaardigd naar teekeningen met bewonderenswaardige nauwkeurigheid door den schrijver van de merken gemaakt en geven de origineele teekens dan ook op een zeldzaam natuurlijke wijze weer.

Men weet niet wat men hier meer moet bewonderen: de zoo getrouwe afbeeldingen of wel het groote geduld en de liefde van den teekenaar voor zijn zoo veel van de oogen eischend werk.

Bij VOET's overlijden was de beschrijving der merken van de Haagsche goud- en zilversmeden door hem in samenwerking met Dr. H. E. VAN GELDER bewerkt voor den druk gereed. De uitgave heeft hij helaas niet mogen beleven, maar het stemt tot voldoening, te kunnen melden, dat het boek nog dit jaar bij de firma MART. NIJHOFF het licht zal zien.

Daar talrijke in VOET's werken vermelde goud- en zilversmeden ook vervaardigers van penningen waren, ik noem slechts P. VAN ABEËLE, A. en E. ANDELES, L. R. BENNINGH, JOH. LUTMA (vader en zoon), G. MARSHOORN en WOUTER MULLER, terwijl hunne meestertekens er in worden afgebeeld en verschillende bijzonderheden ook over hunne penningen worden medegedeeld, zijn die boeken ook voor onze penningverzamelaars van belang. Bovendien worden de op de Amsterdamsche noodmunten van 1578 en de Haarlemsche van 1573 en 1574 voorkomende meester-teekens er in beschreven.

In jaargang 1925 van het *Jaarboek* toonde hij aan, dat een op de Amsterdamsche noodmunten van 1578 voorkomend meesterteeke, tot dusverre als „een vaasje” beschreven, een vijlingsoldeerbusje voorstelt, bij de gouden en zilversmeden in gebruik. De verzamelaars van noodmunten heeft VOET verder nog aan zich verplicht door de publicatie in het *Tijdschrift van het Kon. Nederl. Genootschap voor Munt- en Penningkunde* van 1908 van zijn ontdekking eener schijnbare onregelmatigheid voorkomende in het kransje, dat het Hollandsche leeuwteje omsluit, waarmede in 1573 en 1574 talrijke hier te lande in omloop zijnde gouden en zilveren munten zijn ingestem-

peld, die aldus tot een hoogere waarde gangbaar waren. Die „onregelmatigheid” valt op het eerste gezicht niet in het oog en is bedoeld als een „geheim teeken”, dat de falsaris allicht over het hoofd ziet en verzuimt op zijn valschen stempel aan te brengen. Daar de overheid wel voorzag, dat dit eenvoudige stempeltje zou worden nagebootst, is die kleine „onregelmatigheid” er op aangebracht. Dat men goed gezien heeft, bewijzen de instempelingen, die de onregelmatigheid missen, die dus niet „officieel” zijn, maar het werk van een falsaris.

Nog beeldde VOET in het *Tijdschrift van het Genootschap* van 1910 af de verschillende meestertekens op gegraveerde en gegoten Nederlandsche gedenkpenningen voorkomende in de verzameling van het Rijks Penningkabinet en van TEYLER'S Stichting. Het gelukte hem eenige der goud- en zilversmeden, die deze teekens op hun werk sloegen, te identificeeren en konden dus de vervaardigers dier penningen worden bekend gemaakt.

Stonden wij vrij lang stil bij VOET'S zoo belangrijke studiën over oud Nederlandsch zilverwerk, niet minder groot zijn zijn verdiensten als graveur van fraaie zilveren gebruiksvoorwerpen en vervaardiger van gegraveerde penningen.

Een fraaie verzameling ceintuurgesperen, gedreven en met graveering versierde vazen, theeserviezen en toiletgarnituren, alle tusschen 1900 en 1910 vervaardigd en door de firma ingezonden op de in 1910 te Brussel gehouden werelddtentoonstelling, werd met de gouden medaille bekroond¹⁾, terwijl VOET op diezelfde tentoon-

---

¹⁾ In het tijdschrift „*Die Goldschmiede Kunst*” 31. Jahrgang 1910 van 24 Sept., gewijd aan de „Weltausstellung Brüssel”, wordt een aantal dezer voorwerpen zeer goed afgebeeld. Ook de door VOET ontworpen fraaie burgemeesterskettingen van Haarlem en Bloemendaal vindt men er in gereproduceerd.

stelling voor de door hem ontworpen gedenkpenningen de zilveren medaille verwierf.

Het graveerwerk op al de hierboven vermelde kunstvoorwerpen is sterk geïnspireerd op de fraaie gravures, die de 17de eeuwse zilvermeden meest op avondmaalsbekers en andere gebruiksvoorwerpen aanbrachten en die ontwerpen zijn van kunstenaars als H. ALDEGREVER, MICHEL LE BLON, THEOD. DE BRY en ETIENNE DE LAUNE.

Het zien van de bekende in het begin der 17de eeuw door SIMON VAN DE PASSE vervaardigde portretpenningen van den Engelschen koning JACOBUS I en van zijn zoon KAREL, die met behulp van stempels vervaardigd zijn en waarvan de fraaiste en best geslaagde exemplaren met het graveerijzer werden „opgehaald” en bijgewerkt, bracht VOET op het denkbeeld iets dergelijks te beproeven. De in 1910 door de Nederlandsch Belgische Vereeniging der Vrienden van de Medaille uitgegeven penning, die op de voorzijde den slag bij Nieuwpoort in 1600 en op de keerzijde dien bij Waterloo in 1813 verbeeldt, is het resultaat van deze poging. Ook deze penning wordt evenals de portretpenningjes van SIMON VAN DE PASSE nog dikwijls voor een uit de hand gegraveerde medaille aangezien, hoewel zij toch geheel met behulp van stempels geslagen is.

Dat het VOET echter mogelijk was om ook werkelijk met de hand gegraveerde medailles te vervaardigen, bewijzen de fraaie portretpenningen van zijn vader ELIAS VOET, overleden te Overveen in 1905, van den bankier D. F. SCHEURLEER, hem aangeboden bij zijn benoeming tot Doctor honoris causa in 1910 en van Mr. M. D'AUMÉRIE hem vereerd bij zijn 80sten verjaardag in 1911. Laat ik ten slotte nog noemen den gegraveerden penning in 1904 vereerd aan den kunstschilder H. J. SCHOLTEN bij zijn 80sten verjaardag met een fraaie afbeelding van de

markt met het stadhuis te Haarlem op de voorzijde²⁾ en de keerzijde van den gouden gedenkpenning in 1912 door de ingezetenen van Haarlem aangeboden aan Jhr. Mr. J. W. G. BOREEL VAN HOGELANDEN, van 1893 tot 1912 burgemeester dier stad, met een afbeelding van de kamer van den burgemeester. De voorzijde van dezen penning, die het portret van den afgetreden burgemeester vertoont, is door TOON DUPUIS geboetseerd.

Al deze penningen, die geheel met de hand gegraveerd zijn, zijn uit den aard der zaak slechts in één exemplaar vervaardigd. Maar ook voor met stempels geslagen penningen zijn door VOET de modellen ontworpen en geboetseerd of geteekend. Ik wil van deze slechts vermelden den penning in 1900 uitgegeven bij het eeuwfeest der firma W. VOET en Zonen te Haarlem, dien op het 100-jarig bestaan van de Holl. Sociëteit van Levensverzekeringen in 1907, met een afbeelding van de bekende reclameplaat dier Vereeniging, den prijspenning der Vereeniging „Haerlem” met gezicht in het FRANS HALS museum (1912), den penning op den herbouw van het Haarlemsche Raadhuis (1915), dien op het eeuwfeest van de Vereeniging „Kunst zij ons doel” te Haarlem (1921), den herdenkingspenning aan de uitvinding der boekdrukkunst te Haarlem (1923) en ten slotte de ruitvormige medaille, die VOET's zilveren bruiloft in 1929 gevierd, herdenkt³⁾.

Nog wil ik met een enkel woord melding maken van de ex-libris door VOET geteekend, uitsluitend bestemd voor familieleden en goede bekenden.

---

²⁾ Deze penning bevindt zich thans als legaat van den heer SCHOLTEN in het penningkabinet van TEYLER's Stichting.

³⁾ De tot 1916 door VOET vervaardigde penningen zijn vermeld in *Penningkundige Geschiedenis der stad Haarlem* door Jhr. C. H. C. A. VAN STPESTEYN in het *Jaarboek voor Munt- en Penningkunde* 1914.

De laatste maal, dat hij de jaarvergadering van ons Genootschap bezocht, was te Haarlem in October 1905.

Korten tijd daarna is zijn gezondheid achteruitgegaan en ten slotte heeft een ernstige ziekte hem gedwongen veel te bed te blijven, zijn kamer te houden en alle vermoeienissen en inspanning te vermijden. Onder buitengewoon ongunstige omstandigheden heeft hij dan ook een lange reeks van jaren moeten arbeiden en vele van in dien tijd gemaakte ontwerpen voor penningen en kunstvoorwerpen en afteekeningen van zilvermerken zijn door hem te bed of in zijn ziekenkamer vervaardigd. Zijn groote energie heeft hem, ook dank zij een voorbeeldige verzorging, zoo lang staande gehouden en zijn liefde voor zijn „meestertekens” heeft hij tot het einde mogen behouden.

Het is hem gegeven geweest tot kort vóór zijn overlijden zijn „Haagsche Zilvermerken” nog te kunnen aanvullen en volmaken, zoodat het boek bij zijn overlijden persklaar was, wat hem zeker in de laatste dagen van zijn leven een groote rust en voldoening gegeven zal hebben.

Een gezegend einde na een zoo goed besteed leven.

's-Gravenhage.

A. O. VAN KERKWIJK.